

NEARGUMENTIRANO POVEĆANJE STOPE PDV-a

Gospodine Tegeltija, obraćam Vam se kao budućem predsjedniku Vijeća ministara BiH i prosljeđujem Vam dio teksta koji sam napisao za jedan stručno-naučni časopis. Da bih vam racionalizirao vrijeme, prethodnih pet stranica teksta istovjetnog naslova sam izostavio jer se bojim da ga ionako ne bi htjeli pravilno shvatiti. Sebe radi, pročitajte bar ove 2,5 stranice teksta. Vjerujte, koristiće Vam.

...Najznačajniji indirektni porez je PDV. U BiH on je naslijedio jednofazni porez na promet u maloprodaji. PDV je višefazni (svfazni) porez na promet, koji se plaća u svim fazama proizvodnje i prometa. Poreski obveznici su svi oni koji stavljaju proizvode i usluge u promet, osim onih koji su izričito oslobođeni ovoga poreza. Svfaznost ovoga poreza u proizvodnji i prometu nekog proizvoda vidi se kroz tri faze, s tim da je npr. cijena u fazi sirovina (u prvoj fazi) 100 KM (P_1), da je cijena u drugoj fazi (P_2) 150 KM i u trećoj fazi (P_3) 300 KM, te ako je predviđena stopa PDV-a 20%, tada imamo slijedeće:

I. faza II. Faza III. faza
(1) $t \times P_1 + t (P_2 - P_1) + t (P_3 - P_2) = t (P_1 + P_2 - P_1 + P_2 - P_2 + P_3) = t (P_3)$, odnosno:

$T_1 + T_2 + T_3 = \sum_{i=1}^n T_i = t \times P_n$, pa slijedi da je $20 \times 100 + 20 (150 - 100) = 20 + 10 + 30 = 60 = 20 \times P$, iz čega proizlazi da je $P_n = 60 / 20 \times 100 = 300$

Osnovna obilježja PDV-a u BiH su:

- on je svfazni (obuhvata sve faze proizvodnje i prometa),
- ima jedinstvenu stopu od 17% (svi proizvodi oporezuju se po stopi od 17%),
- nema nikakvih izuzeća (čak ni za ortopedska pomagala, lijekove i knjige),
- nesocijalan je (iste iznose poreza plaćaju oni sa platom od 500, 1.000 ili 2.000 KM, ali je stvarna poreska stopa za čovjeka sa primanjem od 1.000 u odnosu na onoga sa 500 KM dvostruko manja, a onoga sa 1.500 KM tri puta manja). Dakle, ovaj porez izuzetno je socijalno regresivan,
- za njega vrijedi načelo odredišta (plaća se u mjestu potrošnje),
- karakteriše ga kreditna metoda (poreska obaveza izračunava se tako da se od obračunatog poreza na kupovine dobara i usluga (autputa) odbija obračunati porez pri kupovini dobara i usluga (inputa), što omogućava međusobnu kontrolu,
- potrošnog je karaktera,
- plaća se za prodane i fakturisane robe u vrlo kratkom roku bez obzira da li je prodavac naplatio svoje potraživanje od kupca ili nije.

Prednosti PDV-a su: smanjenje poreske evazije, alokacijski je neutralniji (jer postoji jedna poreska stopa), učinkovitiji je za podsticanje izvoza (obveznicima se vrši povrat nakon izvoza)

Negativnosti su: zahtijeva složeniju administraciju, ima negativan likvidnosni učinak, razdoblje obračuna je kratko, regresivnog je karaktera (najviše pogađa najsiromašnije).

Građani u BiH s pravom strahuju od „učinaka“ povećanja PDV-a, s obzirom da im ono neće donijeti ništa dobro. Jer, vlasti su već deceniju i više bahate i neosjetljive na muke

najvećeg dijela stanovništva. Naime, ne uvode se diferencirane stope PDV-a, već su one iste za jahte, avione, automobile, ortopedska pomagala, lijekove, knjige i učila. Obrazloženje vlasti da se ne uvode različite stope je da bi onda bilo otežano obračunavanje i praćenje naplate ovoga poreza! **Zamislite, koje je to licemjerje i laž u vrijeme opšte informatičke umreženosti!** Dakle, iako je naš PDV regresivan, nekorektan, nepošten za privredu i stanovništvo, važno je da je izdašan za državu jer se oporezuje svaka faza proizvodnje, odnosno prometa, država ne čeka na to da li će prodavac naplatiti robu ili ne, on najkasnije nakon 30 dana po ispostavljanju fakture mora državi platiti PDV. To što nije naplatio fakturu, državu ne interesuje. Firma mora uzeti kredit i platiti PDV, a građanin kupiti manje robe, jer valja iz sredstava kućnog budžeta platiti i PDV. Dokle?

Sa stanovišta struke postavljaju se određena pitanja. **Prvo od njih je:** da li je u ovakvim okolnostima u makrosistemu BiH uopšte potrebno povećavati stopu PDV-a na 19, odnosno 20%? Odgovor je negativan jer nisu poznati principi njegovog trošenja, a racionalizacija javne uprave, javnih preduzeća, reforma zdravstva, kojekakvih agencija i direkcija, čak se i ne pominju. Dakle, povećaj prihodovnu stranu, a rashodovnu ne diraj! Autor ovoga teksta svojevremeno je vršio istraživanje i došao do egzaktnih podataka da bi neproduktivnu javnu potrošnju trebalo smanjiti na nivo ishodišta njenih učinaka, odnosno smanjiti za 30%. Prema tome, ozbiljna vlada morala bi u cilju racionalizacije početi od rezanja rashoda, a ne od povećanja (poreskih) prihoda. **Drugo pitanje:** šta ako se Vlada odluči da ne dira poreze, ali poveća javni dug? Odgovor je vrlo jednostavan, ali su pogubne posljedice ako se povećano zaduživanje utroši u neproduktivnu javnu potrošnju, jer javni dug nije ništa drugo već anticipirani porez (dakle, mora se vraćati iz budućih poreskih prihoda). Nedopustivost javnog zaduživanja za finansiranje neproduktivne javne potrošnje vidi se i iz činjenice da je ovaj dug dostigao oko 12 milijardi, premda sam uvjeren da je on veći bar još za jednu milijardu, jer se vrši lažno bilansiranje, posebno kod nekih javnih preduzeća. **Treće pitanje:** kako će povišena stopa PDV-a uticati na javne prihode države? Odgovor je: u situaciji kada je privreda opterećena visokim fiskalnim i parafiskalnim nametima, dodatno oporezivanje rezultira smanjenom osnovicom na koju se primjenjuje poreska stopa, tako da efekat oporezivanja može biti nepovoljan ne samo za preduzeća već i za javne prihode države. **Četvrto pitanje:** zašto biti protiv povećanja stope PDV-a kada je ona, kako zvaničnici tvrde, relativno niska? Odgovor je da se ne smije izolovano cijeliti stopa PDV-a, već u kontekstu svih drugih opterećenja, koja su u BiH veća nego u drugim zemljama. **Peto pitanje:** da li je rješenje u diferenciranoj stopi PDV-a? Naime, jedinstvenu stopu PDV-a u Evropi imaju samo Danska i BiH. Kod nas je BDP per capita (po glavi) 6.056 američkih dolara, stopa nezaposlenost oko 35%, a u Danskoj BDP je 62.888 dolara per capita, a stopa nezaposlenosti ispod 5%. Prema tome, odgovor je potvrđan. Naime, smatram da bi ortopedska pomagala i lijekovi bili oslobođeni PDV-a, a knjige i osnovne životne namirnice oporezovane simboličnom stopom najviše do 4%, a povećane stope na luksuzne proizvode. Međutim, za primjenu diferencijalne stope PDV-a potrebno je urediti pravnu legislativu, urediti poreski sistem u informatičkom i kadrovskom smislu, odstraniti stranačka uhljebljavanja u poreskim upravama, korektno izvršiti selektiranje kadrova u poreskim upravama, dobro nagraditi stručne, moralne i profesionalno odgovorne ljude u poreskom sistemu. Jednom rječju: ustanoviti finansijsku disciplinu i odrediti im precizno djelokrug rada. **Šesto pitanje:** da li je racionalno posmatrati povećanje stope PDV-a izvan glomazne javne uprave, neracionalnog zdravstva, visokog obrazovanja, profesionalizacije poslanika svih nivoa vlasti, neograničenog uhljebljavanja stranačkih ljudi u javna preduzeća i ustanove i nezajažljivog rasta izdataka za javne nabavke, koje su planirane za iduću godinu u visini 3,6 milijardi KM? Odgovor je

negativan. **Sedmo i najvažnije pitanje:** koji i kakav red poteza učiniti u makro sistemu BiH? **Odgovor** je: **prvo**, smanjiti neproduktivnu javnu potrošnju za 30%, odnosno na nivo ishodišta kvalitete njenih učinaka; **drugo**, sredstva od ovoga smanjenja usmjeriti dominantno u proizvodnju, posebno stimulisati poljoprivrednu proizvodnju i proizvodnju namijenjenu izvozu; **treće**, ustanoviti tzv. međusektorsku analizu odnosa domaća proizvodnja-trgovina; **četvrto**, racionalizirati stanje u zdravstvu s obzirom da u BiH postoji 13 Zavoda zdravstvenog osiguranja umjesto tri; **peto**, zaustaviti navalu „padobranaca“ na penzione fondove; **šesto**, konačno shvatiti da je kvalitetna kadrovska politika najvažnija i da se ona odgovorno mora primjenjivati, posebno u javnim preduzećima; **sedmo**, izvršiti deprofesionalizaciju zastupničkih i poslaničkih funkcija, tako da bi na izborne liste išli najkvalitetniji i najmoralniji ljudi, kojima je stalo do Države. Navedeno je moguće provesti ako postoji dovoljno političke odlučnosti i bistrine, a bez iskrivljene ideologije i ako neodgovorna bh vlast shvati da će u konačnici biti predmet preispitivanja od strane „bosanskih žutih prsluka“. Bojim se da će tada biti kasno za racionalne poteze!